

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи РО1-М22
спеціальності 013 Початкова освіта
Козак Борис Русланович

Керівник: **Горбатюк О.В.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Ватаманюк Г.П.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	7
1.1. Інтерактивні технологій та їх значення у розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку	7
1.2. Інтерактивні технології навчання як форма організації роботи в початковій школі	17
1.3. Характеристика застосування інтерактивних технологій у роботі з молодшими школярами	28
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	37
2.1. Інтерактивний підхід до проведення уроків розвитку мовлення.....	37
2.2. Методика впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках української мови	47
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими соціально-економічними перетвореннями, коли від людини вимагаються не тільки знання і вміння, а й розвинені особистісні якості, які давали б їй змогу активно долучатися до творчої діяльності. У зв'язку з цим перед освітою постають нові завдання: школа повинна орієнтуватися на створення оптимальних умов для розвитку кожної дитини, спрямовуватися не на заучування, а на формування в учнів здібностей самостійно осмислювати навколишню дійсність. Це передбачає перебудову процесу навчання, кінцевою метою якого має стати максимальне розкриття індивідуальних можливостей та само актуалізація особистості. В освітніх документах акцент робиться на розвитку інноваційних освітніх технологій у освітньому процесі з метою забезпечення переходу освіти на нову, особистісно зорієнтовану парадигму. Визначальною рисою особистісно орієнтованого навчання є взаєморозуміння, взаємодія, творча співпраця вчителя та учнів [12; 46].

Проблема застосування інтерактиву в освітньому процесі була в центрі уваги таких дослідників, як Г. Анісімова, О. Єльнікова, О. Коберник, О. Комар, О. Кондратюк, О. Кучерук, Г. Кривчикова, Л. Пироженко, О. Пометун та ін. Теоретичні аспекти, пов'язані з визначенням сутності інтерактивних технологій, їх класифікації, визначенням найбільш поширених та придатних їх видів для розв'язання освітніх завдань набули висвітлення в працях О. Коротаєва, А. Мартинець, Г. Мітіна, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Самохіна, М. Скрипник, С. Стил'як, Г. Шевченко та інших учених. Особливо актуальними для сучасної теорії і практики освітянської діяльності є інтерактивні технології навчання.

Схеми інтерактивного навчання, алгоритми роботи за інтерактивними технологіями розроблені у працях таких науковців, як К. Баханов, В. Букатова, П. Матвієнко, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун,

О. Ярошенко та ін. Вчені та педагоги-практики розкривають суть і значення впровадження різних технологій у освітній процес, підтверджуючи їх ефективність практикою. Значні теоретичні та практичні розробки в цій галузі належать А. Гіну, В. Гузеєву, Л. Пироженко, О. Пометун, А. Фасолі. Зокрема, такі науковці як А. Гін, І. Дичківська, О. Іонова, А. Насімчук, О. Падалка, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Савченко, О. Шпак, А. Фасоля та ін. внесли значний внесок у вивченні та впровадженні сучасних інтерактивних технологій та методів у теорії та практиці початкової школи.

В умовах Нової української школи впровадження вчителем початкових класів в освітній процес нових інноваційних та інтерактивних технологій дає змогу побудувати свою роботу так, щоб урок відповідав сучасним вимогам, проводити його із застосуванням нових педагогічних технологій. При цьому вчитель стає не просто джерелом знань, а координатором творчих здібностей учнів [37]. Згідно з твердженнями науковців (І. Дичківська, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Саган та ін.) інтенсифікація та підвищення ефективності освітнього процесу у закладах освіти для дітей молодшого шкільного віку на сьогоднішньому етапі нерозривно пов'язано з упровадженням інтерактивних технологій навчання та виховання, використанням інтерактивних технологій освітньої діяльності, які забезпечують всебічний розвиток особистості, повноцінну соціальну інтеграцію дитини у суспільство [13; 41; 47].

З огляду на вимоги сьогодення змінюється тактика і стратегія навчання учнів початкових класів української мови. Основна увага звертається на актуальну, важливу мету мовної освіти школярів – їх різнобічний розвиток. Головною метою уроків української мови в початкових класах є формування в учнів комунікативної компетенції – розвиток мовлення, досконале володіння навичками спілкування в будь-якому середовищі за різних обставин. Відповідно до мети, завданнями навчання української мови є: розвиток учнів, прищеплення етичних і моральних норм молодшим школярам, опанування мовою як засобом спілкування та пізнання [6; 36].

Багатий досвід, накопичений педагогічною теорією і практикою, зокрема такий напрям, як застосування інтерактивних технологій навчання, зокрема у процесі розвитку мовлення на уроках української мови, свідчить про те, що наша проблема ще не знайшла достатнього осмислення та узагальнення в сучасній дидактиці. Аналіз літератури показав, що зусилля науковців спрямовані переважно на визначення сутності інтерактивну, розробку різних видів таких технологій, залишаючи поза увагою визначення дидактичних засад, їх ефективного використання на уроках української мови. Це ускладнює належне запровадження інтерактивних технологій у практику початкової школи, що може призводити до перенасичення ними освітнього процесу, або, навпаки, залишити їх поза діяльністю вчителя і учнів. На наш погляд, це мало досліджена проблема – впровадження інтерактивних технологій з розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови, що і обумовило вибір теми магістерського дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність інтерактивних технологій у розвитку мовлення учнів початкової школи.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати літературні джерела з проблеми дослідження.
2. Охарактеризувати сутність інтерактивних технологій.
3. Теоретично обґрунтувати значення інтерактивних технологій у розвитку мовлення молодших школярів.
4. Виокремити критерії та рівні розвитку мовлення учнів початкової школи.
5. Експериментально перевірити ефективність інтерактивних технологій на уроках української мови в початковій школі для розвитку мовлення молодших школярів.

Об'єкт дослідження – процес розвитку мовлення учнів початкової школи.

Предмет дослідження – методика розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови засобами інтерактивних технологій навчання.

Методи дослідження: анкетування, усне опитування, спостереження за процесом розвитку мовлення молодших школярів на уроках засобами інтерактивних технологій; бесіда, аналіз продуктів діяльності суб'єктів освітнього процесу; педагогічний експеримент для виявлення сучасного стану проблеми розвитку мовлення молодших школярів.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що комплексно проаналізовано суть і значення інтерактивних технологій для розвитку мовлення учнів початкової школи.

Практичне значення одержаних результатів полягають у тому, що запропонована методика використання інтерактивних технологій навчання молодших школярів на уроках української мови може бути впроваджена в освітній процес Нової української школи. Сформульовані в кваліфікаційній роботі положення, висновки можуть бути використані вчителями початкових класів для забезпечення наступності у цьому процесі, а також для поповнення навчально-методичних посібників.

Експериментальна база дослідження: Кам'янець-Подільський ліцей №14 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Апробація дослідження. Матеріали роботи висвітлені на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основні теоретичні положення відображені в публікації “Використання інтерактивних методів на уроках НУШ”. Результати проведеного дослідження обговорювались на педагогічних радах, засіданнях творчих груп, методичних об'єднаннях Кам'янець-Подільського ліцею №14 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Теоретико-експериментальне вивчення проблеми розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови засобами інтерактивних технологій дало нам змогу зробити наступні висновки.

Інтерактивне навчання – це сукупність педагогічних технологій, котрі складають педагогічну систему, засновані на спільній діяльності, що здійснюється засобами комунікації та має проблемно-пошукову природу. Інтерактивне навчання сприяє формуванню як предметних компетентностей, так і загально-освітніх, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери взаємодії та співробітництва, розвитку мовленнєво-комунікативних якостей особистості. Інтерактивні технології передбачають моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної ситуації та виключають домінування однієї думки над іншою, домінування одного учасника освітнього процесу над іншим. Тому під час такого навчання учні навчаються критично та творчо мислити, демократично спілкуватися з іншими людьми, приймати обґрунтовані рішення. При цьому до роботи залучаються всі учасники процесу, які працюють у групах в облаштованому класі за підготовленим заздалегідь вчителем матеріалом, із дотриманням регламенту та процедури, в атмосфері довіри.

Застосування інтерактивного навчання в початкових класах здійснюють шляхом використання фронтальних і групових форм організації освітньої діяльності учнів, інтерактивних ігор та технологій (інформаційні, пізнавальні, мотиваційні, регулятивні), що сприяють навчанню учнів вміння дискутувати. Всі ці форми і технології необхідно і можливо використовувати на уроках у початковій школі, бо саме початкова школа відіграє вирішальну роль у розвитку особистості.

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевага в тому, що учні засвоюють усі рівні пізнання (розуміння, знання,

оцінка, застосування), в класах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їхній інтерес в отриманні знань. Значно підвищується особистісна роль учителя – він виступає як організатор та лідер. Але треба зазначити, що проєктування і проведення уроку за інтерактивними технологіями потребують, перш за все, компетентності в цих технологіях учителя, його вміння переглянути і перебудувати свою роботу з учнями.

Спостерігаючи за результатами впровадження інтерактивних технологій в освітній процес учителями початкових класів Кам'янець-Подільського ліцею №14 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області, робимо висновок, що на сучасному етапі у даному освітньому закладі сформувалися та активно використовуються різноманітні інтерактивні технології навчання, а саме: мозковий штурм, акваріум, прес, броунівський рух, коло ідей, ажурна пилка тощо, які суттєво підвищують ефективність засвоєння учнями знань, умінь і навичок у процесі навчання та виховання. До змістових нововведень у вище вказаного ліцею відносимо розвивальні курси „Техніка читання, письма та розвиток зв'язного мовлення”, „Ігровий психотренінг”, „Основи розвивального навчання”, „Арттерапія”, „Психогімнастика”, факультативи „Психологія та технологія пізнавальних процесів”, „Здоровий спосіб життя та основи медичних знань”, „Факультет соціальної адаптації”, „Зображувальне мистецтво”, програми позааудиторної виховної роботи. Доцільно використовують ідеї ”Школи життєтворчості особистості”, запропоновані І. Єрмаковим, системи вправ на розвиток психофізичної свободи, зосередженості та уваги, уяви та фантазії а також уміння діяти. Стверджуємо, вчителі початкових класів за допомогою чітко продуманої системи фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи здійснюють диференціацію навчання, ставлячи основною метою забезпечення кожному учневі оптимального характеру пізнавальної діяльності в освітньому процесі.

Працюючи в пошуку найбільш результативних технологій роботи ми прийшли до висновку, що процес формування умінь і навичок стає набагато результативнішим, якщо організувати навчання у співробітництві, яке ґрунтується на спільній діяльності вчителя і учнів, взаєморозумінні. Саме таке навчання з використанням інтерактивних технологій, зокрема: “займи позицію”, “два-чотири – всі разом”, дидактичні ігри, “асоціативний куш”, “мозкова атака” підвищує інтелект дитини, зміцнює її віру у власні здібності, стимулює активність, творчість. На нашу думку, моделювання уроку в сучасній початковій школі неможливе без впровадження інтерактивних інноваційних технологій. Зокрема, це структурування змісту уроку за єдиною метою висловлювання; використання комплексних вправ у процесі вивчення граматичного матеріалу; доповнення програмового матеріалу уроків розвитку зв'язного мовлення творчими завданнями. Усе це сприяє виробленню міцних засад мовленнєвої культури, навичок спілкування та передачі власних думок.

Із метою вивчення рівня розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови засобами інтерактивних технологій нами було проведено експеримент, який проходив у четвертому класі Кам'янець-Подільського ліцею №14 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області. Експериментальна робота складалася з трьох етапів: 1) констатувальний (спостереження за освітнім процесом, проведення уроків української мови та аналіз рівня розвитку мовлення молодших школярів); 2) формувальний (використання інтерактивних технологій в з розвитку мовлення на уроках української мови); 3) контрольний (повторний аналіз рівня розвитку мовлення молодших школярів після впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках української мови).

На констатувальному етапі ми отримали такі результати рівня розвитку мовлення молодших школярів: високий рівень властивий лише 20 % учнів класу, середній – 50 %, низький – 30 % відповідно. Учні нерідко не могли зв'язати поняття навіть одного і того ж предмета; знання їх часто мають

формальний характер, відірвані від дійсності, учні швидко забувають. Отже, виходячи із отриманих результатів і зроблених висновків впливає те, що використання методики впровадження інтерактивних технологій є доцільним і рекомендовано виправданим за для підвищення активності учнів і рівня їх мовлення на уроках української мови

Розроблену нами методику підвищення результативності розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови із використанням інтерактивних технологій ми втілювати у вигляді інтерактивного навчання – навчання, яке спрямоване на формування свідомого засвоєння учнями навчального матеріалу та формування особистості молодшого школяра. Зокрема на уроках української мови ми мали можливість практично впроваджувати різноманітні інтерактивні технології навчання, основна мета яких – розвиток мовлення молодших школярів, створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою інтелектуальну спроможність, самостійність та успішність. Молодші школярі сприймали фактичний матеріал, ретельно і критично аналізували його, доповнювати власними дослідженнями, знаходили причинно-наслідкові зв'язки, синтезувати власні твердження.

На контрольному етапі учнів четвертого класу із творчим, високим та середнім рівнем розвитку мовлення стало більше, а з низьким – відсутні. У ході впровадження методики ми зробили висновок про те, що рівень розвитку мовлення молодших школярів підвищується за умов доцільного і систематичного використання інтерактивних технологій у процесі навчання, спрямованих на удосконалення вивчення української мови; творчої співпраці вчителя з учнем; забезпечення відповідних педагогічних умов застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі. Це свідчить про те, що робота в процесі використання запропонованої методики дала позитивні результати.

Таким чином, результати розробленої нами та апробованої методики використання інтерактивних технологій навчання з розвитку мовлення

молодших школярів підтверджують, що застосування інтерактивних технологій сприятиме розвитку та суттєвому підвищенню рівня знань української мови у дітей; удосконаленню комунікативних умінь та навичок учнів, творчої співпраці вчителя з учнем, формуванню мовленнєвої діяльності.

Проведене дослідження не вичерпало всіх аспектів проблеми впровадження інтерактивних технологій навчання молодших школярів, зокрема предметом подальшого вивчення можуть бути питання впливу інтерактивних технологій на ефективність формування граматичних знань, культури мовлення, використання інтерактивних технологій не лише педагогом під час освітньої діяльності, але й вихователем у процесі розвиваючого виховного впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова Г, Нікулочкіна О., Петрик О. Упровадження інновацій в освітній процес початкової школи (методичні рекомендації до серпневих нарад). Запоріжжя : ТОВ «ЛПС»ЛТД, 2010. 150 с.
2. Батраченко К. Г. Розвивальні ігри та інтерактивні вправи на уроках української мови в початкових класах // Початкове навчання та виховання. 2018. № 7-8. С.25-35.
3. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія: Київ : Педагогічна думка, 2014. 120 с.
4. Боднарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра // Початкова школа. 2017. №11. С.1-3.
5. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади // Дивослово. 2015. № 2. С. 5-19.
6. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчальний посібник. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
7. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
8. Вашуленко О.В. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
9. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / за ред. Н. С. Побірченко, Н. С. Баліцька, О. А. Біда. Київ : Науковий світ, 2003. 284 с.
10. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання як засіб формування творчої особистості // Рідна школа. 2012. №7. С. 7–9.

11. Гончарова І. М., Полохова Л. М. Формування мовленнєво-комунікативних компетентностей молодших школярів. Уроки розвитку зв'язного мовлення в 1 класі. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 55 с.
12. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/.pdf>
13. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики: Навчальний посібник. Рівне : Слово, 2013. 448 с.
14. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 180 с.
15. Дудник Н. З. Педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.
16. Закон України про інноваційну діяльність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
17. Захарійчук М. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Українська мова. Київ : Грамота, 2021. 160 с.
18. Іванчук Л. Використання медіадидактики на компетентісно зорієнтованому уроці в початкових класах // Початкова школа. 2018. №3. С.8-11.
19. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / [укладач: О. І. Когут]. Тернопіль : Астон, 2015. 204 с.
20. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : Навчальний посібник / за заг. ред. Н. В. Гудими. Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. 168 с.
21. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / [упорядн.: Стебна О. В., Сошенко А. О.]. Харків : Видавнича група «Основа», 2015. 176 с.
22. Інтерактивні форми роботи на уроках читання. Посібник для вчителя. Г. П. Яріш, С. П. Заброцька. Тернопіль : Навчальна книга, 2010. 105 с.
23. Каніщенко А. П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика

навчання української мови в початковій школі» (розділи «Методика вивчення мовної теорії», «Методика розвитку усного та писемного зв'язного мовлення»). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2016. 176 с.

24.Каніщенко А. П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі». Книга 2 (розділи «Методика навчання грамоти», «Методика літературного читання»). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2016. 256 с.

25.Карнаух Т. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання // Початкова школа. 2011. №1. С.5-3.

26.Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль : Астон, 2015. 311с.

27. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці // Початкова школа. 2013. №1. С.5–8.

28.Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. Київ : Шкільний Світ, 2018. 250 с.

29.Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>.

30.Корват С. А. Інноваційні технології навчання у процесі розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tvo/2011_2/006.pdf.

31.Кочан І. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 306 с.

32.Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. 2012. №5/6. С.7 – 10.

33.Купцова Л., Сєдова О. Інтерактивні методи навчання у сучасній початковій школі // Початкова школа. 2019. №3. С.43-48.

34.Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 120 с.

35.Митник О., Стрижак А. Система завдань, спрямованих на формування комунікативних умінь як складової соціальної успішності молодшого школяра // Початкова школа. 2019. №9. С.23-26.

36.Нагорна Л. Г., Комаревцева Н. Р. Кроки до оновлення змісту уроків української мови // Початкове навчання та виховання. 2019. № 16-18. С.8-10.

37.Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

38.Оцінювання та вибір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект / за ред. Л. І. Даниленко. Київ : Логос, 2011.185 с.

39.Панченков А., Пометун О., Ремех Т. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посіб. Київ : А. П. Н., 2013. 72 с.

40.Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовномовленнєвій освіті молодших школярів // Початкова школа. 2019. №6. С.39-43.

41.Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2014. 192 с.

42.Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ : Освіта, 2011. 135 с.

43.Про освіту Закон України від редакція від 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

44.Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основа», 2018. 112 с.

45.Романюк С. З., Піц І. І. Практикум з методики навчання української мови навчання грамоти : навально-методичний посібник. Чернівці : Черемош, 2014. 210 с.

46.Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. для вищ. навч. закл. Київ : Грамота, 2013. 504 с.

47.Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів // Початкова школа. 2022. №3. С.15-17.

48.Симоненкова Т. П. Інноваційні технології навчання на уроках української мови. URL : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzspp/2011_5/bygch/21.pdf.

49.Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків : Видав. гр. «Основа», 2013. 80 с.

50.Скоблікова О. В. Розвиток комунікативного мовлення першокласників. Харків : Вид. група «Основа», 2011. 85 с.

51.Слободяник О. О. Використання інтерактивних технологій на уроках в початкових класах. XII Хмурівські читання – кафедра TiMCO. Обласна науково-практична Інтернет-конференція. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura12/2016/10/16/vykorystannya-interaktyvnyhtehnolohij-na-urokah-v-pochatkovyh-klasah/>.

52.Стасюк Н. А. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови URL: osvita.pl.km.ua/~poninka1/index.php?option=com...task.

53.Стрибна О. В., Соценко А. О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків : Видавнича група «Основа», 2015.176 с.

54.Творчо-дослідницькі та інтерактивні технології навчання: метод. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. 168 с.

55.Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>

56.Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>

57. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 1-2 класи. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.
58. Трофіленко В. Робота над розвитком мовлення учнів – важлива складова комунікативної компетентності // Початкова школа. 2019. №7. С.28-30.
59. Ушакова І. Інноваційні технології навчання у розвитку креативності на уроках української мови. URL: <http://metodportal.net/node/4499>
60. Фасоля А. М. Особистісно-зорієнтоване навчання: дидактичний аспект // Українська мова і література. 2013. №48. С.17-19.
61. Фасоля А. М. Урок в умовах особистісно-зорієнтованого навчання // Українська мова і література. 2013. № 46. С. 9-12.
62. Чепіль М. М. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.
63. Чирвон Л. Ф. Інтерактивні методи навчання. URL : <http://slideshare.net/hadiachosvita/ss-750>.
64. Шаламовська Л. І. Інтерактивні методи на уроках української мови та літератури // Вивчаємо українську мову та літературу: Основа, 2018. №6. С. 34.
65. Шевчук І. Використання інтерактивних технологій у проведенні виховних годин // Початкова школа. 2014, №5. С.33-35.
66. Щербина В. І., Волкова О. В., Романенко О. В. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури. Харків : Вид. група «Основа» 2005. 96 с.
67. Щербина Л. Упровадження інтерактивних технологій на уроках літератури // Дивослово. 2015. № 2. С. 23-26
68. Яроцька Г. Ф. Інтерактивне навчання: його сутність та перші спроби // Всесвітня література в навчальних закладах України. 2015. № 9. С. 14-15.
69. Ярош О. Ф. Сучасний урок у початковій школі // Початкове навчання та виховання. 2014. № 14. С. 2-3.